

SZABÓ SAROLTA*

A PAINER-ÜGY HATÁSA A JOGHATÓSÁGRA ÉS A SZERZŐI JOGRA AZ UNIÓBAN

Nagy megtiszteltetés, hogy e tanulmánnyal jelképesen is köszönthetem volt Oktatómat, majd Kollégámat 70. életévének betöltése alkalmából. Az Ünnepelet széles spektrumú munkássága, amely kiterjed a polgári jogtól a nemzetközi magánjogon át az európaijogig, adta a lehetőséget és a gondolatot, hogy egy olyan ítélettel, valamint annak elemzésével tisztelegjek személye és tudása előtt, amely ötvözi az Ünnepelet által művelt jogterületeket, és egyben híven tükrözi azok összefonódását, valamint azok komplexitását is.

* * *

Az Európai Unió Bírósága (továbbiakban: EuB; Bíróság) 2011. december 1-jén hozott döntést az ún. Painer-esetben,¹ amely – az Ünnepelet munkásságának megfelelően² – igencsak sokrétű: szerzői jogi, európaijogi, nemzetközi magánjogi, nemzetközi polgári eljárásjogi kérdéseket érint. Tényállását tekintve a Painer-ügy *Natascha Kampusch* osztrák állampolgár közvéleményt felkavaró és nagy sajtóvisszhangot kapott elrablásával, valamint kiszabadulását követően a médiában megjelent tudósításokkal áll összefüggésben.

* PhD, egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, Nemzetközi Magánjogi Tanszék.

¹ C-145/10. sz. ügy Eva-Maria Painer és a Standard VerlagsGmbH, az Axel Springer AG, a Süddeutsche Zeitung GmbH, a Spiegel-Verlag Rudolf Augstein GmbH & Co KG, a Verlag M. DuMont Schauberg Expedition der Kölnischen Zeitung GmbH & Co KG [EBHT 2011., 00000. o.]

² Ld. pl. TATTAY Levente: *Bevezetés az európai magánjogba*. Budapest, SZIT, 2010.; Levente TATTAY: *Intellectual Property Law*. Wolters Kluwer, 2011.; TATTAY Levente: *A közszereplők személyiségi jogai*. Budapest-Pécs, Dialóg Kampus, 2010.; TATTAY Levente: *A védjegyek és az ipari tulajdon oltalma az Európai Közösségben*. Budapest, PPKE JÁK, 1998.; TATTAY Levente – PINTZ György – POGÁCSÁS Anett: *Szellemi alkotások joga*. Budapest, SZIT, 2011.

1. Az alapeset tényállása

Eva-Maria Painer (felperes) szabadúszó fényképészként – többek között – óvodás és napközis gyerekeket fényképez. 1998-ban történő elrablását megelőzően, több fényképet készített *Natascha Kampuschról*, amelynek során megtervezte a háttérrel, meghatározta a beállításokat, valamint elkészítette és előhívta a fényképeket. A felperes az általa készített fényképeken több mint 17 éve feltünteti a saját és üzlete nevét, például matrica felragasztásával és/vagy díszmappára vagy paszpartura nyomtatással. *Painer* az általa készített papírképeket ugyan eladta, de a fotókhoz fűződő jogokat nem engedte át harmadik személyeknek, és a képek nyilvánosságra hozatalához sem járult hozzá. A fotókért kért vételár ezért csak a papírképek ellenértékére vonatkozott.

Az alapeljárás öt alperese újságkiadó vállalat, melyek közül csak az elsőrendű alperes székhelye van Ausztriában, a többi alperes székhelye Németországban található. Az alapeljárás első-, harmad- és negyedrendű alperesei Ausztriában is megjelenő napilapokat, illetve hetilapot (*Der Standard*, *Süddeutsche Zeitung*, illetve *Der Spiegel*) adnak ki. Az ötödrendű alperes egy kizárólag Németországban megjelenő napilapot (*Express*), míg a másodrendű alperes olyan napilapot (*Bild*) ad ki, amelynek németországi kiadását Ausztriában ugyan nem terjesztik, de az újságnak a müncheni kiadása Ausztriában is megjelenik. A másodrendű alperes egy másik napilapot (*Die Welt*) is kiad, amelyet Ausztriában is terjesztenek, és a társaság internetes híroldalakat is üzemeltet.

2006-ban *Natascha Kampuschnak* sikerült az elrablójától megszöknie. A szökést követő és az első nyilvános megjelenése közötti pár napnyi időszakban – aktuális fénykép hiányában – az alperesek az újságokban, magazinokban és internetes oldalakon megjelent tudósításaikban úgy hozták nyilvánosságra a jogvita tárgyát képező, a lányról 1998-ban készült fényképeket, hogy nem nevezték meg azok készítőjét, vagy nem helyesen nevezték meg (egy másik nevet adtak meg szerzőként). Az egyes tudósítások a kiválasztott képek és a kísérő szöveg tekintetében különböztek egymástól. Az alapeljárás alperesei arra hivatkoznak, hogy a fényképeket (a hibás megjelöléssel vagy anélkül) egy hírügynökségtől kapták. Az újságok közül több is megjelentetett egy olyan portréképet, amelyet e régi fényképek alapján, számítógépes eljárással készítettek, és amely az elrabolt lány feltételezett jelenkori arcképét, fantomképét ábrázolta.

A Bécsi Kereskedelmi Bírósághoz (*Handelsgericht Wien*) 2007. április 10-én benyújtott keresetével a gyermekkori képeket készítő fotós, *Painer* azt kérte, hogy a bíróság azonnali hatállyal tiltsa meg az alpereseknek a fényképek, valamint a fantomkép engedélye és szerzőként való feltüntetése nélküli többszörö-

zését és/vagy terjesztését. Ezen kívül kötelezni kérte az alpereseket elszámolás bemutatására, és megfelelő díj, valamint kártérítés fizetésére.

A felperes ezzel egy időben ideiglenes intézkedés iránti kérelmet is benyújtott, amelyről az osztrák Legfelsőbb Bíróság (*Oberster Gerichtshof*) 2009. augusztus 26-i ítéletével határozatot hozott. A legfelsőbb fórum álláspontja szerint az osztrák jog alapján a fantomképnek alperesek által történt nyilvánosságra hozatalához nem volt szükség a felperes hozzájárulására. Indoklása szerint a fénykép, valóban szerzői jogi védelemben részesülő alkotás, azonban a fantomkép elkészítése és nyilvánosságra hozatala olyan szabad felhasználásnak tekintendő, amely a felperes hozzájárulása nélkül is bekövetkezhetett. Az ugyanis, hogy feldolgozásról vagy szabad felhasználásról van-e szó, a mintában megnyilvánuló kreatív teljesítménytől függ. Minél nagyobb a kreatív teljesítmény, annál kevésbé lehet szó a minta szabad felhasználásáról. Olyan portréfotó esetében, mint amilyen a vita tárgyát képező fénykép, az alkotónak csupán kevés lehetősége van egyéni művészi alkotásra, így a fényképnek a szerzői jogi védelme korlátozott mértékű. A fénykép alapján készült fantomkép pedig új, független és önálló szerzői jogi védelemben részesülő mű.

Ezen határozat után a Bécsi Kereskedelmi Bíróság felfüggesztette az eljárását, és előzetes döntéshozatal céljából az EuB-hoz fordult.

A feltett kérdések két csoportra bonthatóak. A Painer-döntés elsőként a Brüsszel I. rendelet³ szerinti több személy együttes perlése esetén az ún. szoros kapcsolat alapján fennálló különös joghatósági szabály értelmezését adja. E tekintetben az ítélet egy jelentős változást hoz, ugyanis szakít a Bíróság korábbi gyakorlatában megjelenő szigorú territorialitás elvével. Másodikként az ügy az EuB proaktív magatartását is jelzi az eddig csak csekély mértékben harmonizált szerzői jog területén. Az uniós ítélkező testület az ún. InfoSoc irányelv⁴ részletes értelmezését adja több kérdésben, pl. hogy szabad-e egy portréfotót, valamint az az alapján készült fantomképet a fénykép készítőjének hozzájárulása nélkül újságokban és az interneten nyilvánosságra hozni, illetve hogy a közbiztonság érdekében történő többszörözés jogára vonatkozó kivételeket vagy korlátozásokat milyen mércék mentén célszerű a tagállamoknak szabályozni, kitérve-e körben a sajtószabadság és a szerzői jogok viszonyára is.

³ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról [2001] HL L 12., 2001.1.16., 1–23.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról [2001] HL L 167., 2001.6.22., 10–19.

2. Joghatósági aspektusok

2.1. Szerzői jog érvényességének és megsértésének joghatósági szabályai az Unióban

Előjáróban célszerű röviden felvázolni a szerzői jogra vonatkozó joghatósági szabályokat, amelyeket jelenleg még (2015. január 10-ig)⁵ a 44/2001/EK rendelet, az ún. Brüsszel I. rendelet szabályoz. Amennyiben regisztrált szerzői jog érvényességéről⁶ van szó a kizárólagos joghatósági szabály szerint a Brüsszel I. rendelet 22. cikk 4. pontja alapján csak az a fórum járhat el, ahol a bejegyzés megtörtént.⁷ E rendelkezés még csak az iparjogvédelem területén, nevesül a szabadalmak kapcsán került az EuB elé, ahol a GAT v LuK ügyben⁸ a fórum akként döntött, hogy ezen kizárólagos joghatósági szabály nem csak a szabadalmak érvényességére, hanem az olyan szabadalombitorlási ügyekre is vonatkozik, amelyekben a per alapját képező szabadalom érvényességét is (kifogás

⁵ Az ezt követően indított eljárásokra már az új, felülvizsgált szövegű szabályozás alkalmazandó, amely az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (HL L 351., 2012.12.20., 1-32. o.). Megjegyzendő, hogy az új rendeletváltozást a kizárólagos joghatóság szabályánál hoz, ld. a szövegben alább.

⁶ „[...] az Egyesült Királyságban 1957-ig, az USA-ban 1976-ig a szerzői jog a bejegyzés elvére épült, de átvéve a kontinentális rendszert, a szerző műve már az angolszász rendszerben is a megalkotástól kezdve élvez szerzői jogi védelmet, függetlenül bármiféle regisztrációtól. A bejegyzés ma egyedül bizonyítási okokból bizonyul fontosnak jogviták esetén, de ezen kívül semmilyen joghatása nincs már.” PART Krisztina Katalin: A szerzői jog szabályozása és kialakulása Angliában, Németországban és az Egyesült Államokban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2006/4. 145.

⁷ „22. cikk
A lakóhelyre való tekintet nélkül a következő bíróságok kizárólagos joghatósággal rendelkeznek:
[...]

4. olyan eljárásra, amelynek tárgya szabadalom, védjegy, formatervezési minta vagy hasonló, letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok lajstromozása vagy érvényessége, annak a tagállamnak a bíróságai, ahol a letétbe helyezést vagy lajstromozást kérelmezték, vagy az megtörtént, illetve közösségi jogi aktus vagy nemzetközi egyezmény alapján megtörténtnek tekintendő.

Az Európai Szabadalmi Hivatal 1973. október 5-én Münchenben aláírt, az európai szabadalmak megadásáról szóló egyezménye alapján fennálló joghatóságának sérelme nélkül, az egyes tagállamok bíróságai a lakóhelyre való tekintet nélkül kizárólagos joghatósággal rendelkeznek az említett államnak megadott európai szabadalom lajstromozását vagy érvényességét érintő eljárásban.”

⁸ C-4/03. sz. ügy Gesellschaft für Antriebstechnik mbH & Co. KG kontra Lamellen und Kupplungsbau Beteiligungs KG. [EBHT 2006., I-06509. o.]

útján) vitatják. Megjegyzendő, hogy az új Brüsszel I. rendelet szabályaiba e helyen beépítette a jogalkotó az EuB döntését.⁹

Külföldön bejegyzett szerzői jog megsértésével kapcsolatosan érdemes kiemelni, hogy ha a szerzői jogosultság kérdése nem vitatott, akkor a kizárólagos joghatósági szabály nem korlátozza az eljárás máshol történő megindításának. A nemzeti bíróságok a joghatóság tekintetében a szigorú territorialitás elvét elvetve általában egy flexibilisebb megközelítési módot követnek, amennyiben a Brüsszel I. rendelet szabályai nem alkalmazandóak. Példának hozható az ún. Lucasfilm-ügy (2011),¹⁰ amelyben az angol Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a hazai fórumok egy USA-ban bejegyzett szerzői jog (*Star Wars* mozifilmben használt birodalmi rohamosztag sisak) megsértésének kérdésben eljárási képességgel (joghatósággal) rendelkeznek.¹¹

Ha a jogvita szerzői jogi jogosultság megsértéséből ered (és regisztrált jog esetében annak érvényessége nem vitatott), akkor tehát a Brüsszel I. rendelet szerint joghatósága vagy az alperes lakóhelye (2. cikk, általános joghatóság), vagy a „káresemény bekövevése” helye (5. cikk 3. pont, különös joghatóság) szerinti bíróságnak van.¹² Ez utóbbi, a felperesnek választást biztosító ún. *forum shopping* lehetőség gyakorlati megítélése nem problémamentes. Bár a szerzői jogokkal kapcsolatban még nem értelmezte az EuB a „káresemény bekövevése” helyének fogalmát, de mintha egyféle párhuzam lenne felfedezhető a személyhez

⁹ 24. cikk

A felek lakóhelyére való tekintet nélkül valamely tagállam következő bíróságai kizárólagos joghatósággal rendelkeznek:

4. az olyan eljárásokra, amelyek szabadalommal, védjeggyel, formatervezési mintával vagy hasonló, letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok lajstromozásával vagy érvényességével kapcsolatosak – *akár keresetben, akár kifogás útján merül fel a kérdés* – [kiemelés a szerzőtől], annak a tagállamnak a bíróságai, ahol a letétbe helyezést vagy lajstromozást kérelmezték, vagy az megtörtént, illetve uniós jogi aktus vagy nemzetközi egyezmény alapján megtörténtnek tekintendő.

¹⁰ Lucasfilm Ltd. v. Ainsworth, UKSC 39. Hivatkozva: Toshiyuki KONO – Paulis JURČYS: *International Jurisdiction over Copyright Infringements in the Cloud*. <http://ssrn.com/abstract=2181671> [letöltve: 2013. március 5.] 9.

¹¹ *George Lucas*, aki a birodalmi rohamosztag megalkotója, pert indított *Andrew Ainsworth* ellen brit fórumok előtt. A Legfelsőbb Bíróságnak abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy vajon egy angliai lakóhellyel rendelkező alperessel szemben egy amerikai (bejegyzett) szerzői jog megsértése miatt indítható-e eljárás, vagy sem. A testület szerint nincs akadálya, ti. a jogosultság érvényessége nem volt vitatott. KONO – JURČYS i. m. 9.

¹² 5. cikk

Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető:

3. jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igényvel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet;

fűződő jogok megsértésének ítélkezési gyakorlatával, ld. pl. Shevill-,¹³ eDate-ügyek.¹⁴ Természetesen nem kétséges, hogy az EuB álláspontja ezen ügyekben csak a személyhez fűződő jogok megsértése eseteire alkalmazandó, de ha hozzávesszük a lajstromozott védjeggyel kapcsolatos Wintersteiger-ügy¹⁵ ítéletét is, akkor ezek 'nyomvonala' mentén egyfajta közös irány vetíthető előre. Ez az irány pedig – legalábbis az online jogsértéseknél – utat nyit a felperesnek, hogy a saját lakóhelyén („érdekeinek központja”,¹⁶ „védjegy lajstromozása” helyén¹⁷) a teljes kár megtérítése iránti pert indítson az 5. cikk 3. pontjának értelmezésével. Arra a kérdésre, hogy a szerzői jogok online megsértésekor is van-e, vagy lesz-e lehetőség a „káresemény bekövetkezésnek” helyének „szélesebb körű” értelmezésére, az EuB hamarosan megadja a választ. Az ún. Hi Hotel-ügyben¹⁸ ugyanis éppen ezt kérdezte 2012. augusztus 15-én benyújtott beadványában a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (*Bundesgerichtshof*). Úgy tűnik, hogy az

¹³ C-68/93. sz. ügy Fiona Shevill, Ixora Trading Inc., Chequepoint SARL és Chequepoint International Ltd kontra Presse Alliance SA. [EBHT 1995., I-00415. o.]

¹⁴ C-509/09. és C-161/10. sz. egyesített ügyek eDate Advertising GmbH kontra X és Olivier Martinez és Robert Martinez kontra MGN Limited [EBHT 2011., 00000. o.]

¹⁵ A Wintersteiger osztrák vállalkozás, amely sí- és snowboardszervizgépeket, azok pótalkatrészeit és tartozékait gyártja és forgalmazza világszerte, és a Wintersteiger osztrák védjegy jogosultja. A németországi székhelyű Products 4U is sí- és snowboardszervizgépeket fejleszt és forgalmaz, és nemcsak a Wintersteiger, hanem más gyártók gépeihez is értékesít tartozékokat. 2008-ban a Products 4U lefoglalta a „Wintersteiger” kulcsszót („AdWord”) a Google internetes reklámszolgáltatás nyújtó által kifejlesztett hirdetési rendszerben. Így a „google.de” internetes oldalra korlátozott foglalás következtében a reklámszolgáltatás keresőjében a „Wintersteiger” kulcsszót beíró felhasználó első keresési találatként a Wintersteiger internetes oldalára mutató hivatkozást talál. Azonban a képernyő jobb oldalán „Anzeige” („hirdetés”) szövegmező alatt a Products 4U reklámhirdetésre jelenik meg. A Wintersteiger – azt állítva, hogy a „google.de” oldalra elhelyezett hirdetés révén a Products 4U az ő osztrák védjegyét bitorolta – a használat abbahagyására kötelezés iránti keresetet nyújtott be osztrák bíróságokon. A Bíróság döntése szerint az alperes székhelyétől eltérő állam bírósága előtt a felperes pert indíthatott a Brüsszel I. rendelet 5. cikk 3. pontja alapján. E passzust akként értelmezte, hogy az olyan jogvitát, amelynek tárgya valamely tagállamban lajstromozott védjegynek az abból eredő bitorlása, hogy valamely hirdető az említett védjeggyel azonos kulcsszót használ a védjegy lajstromozása szerinti tagállamtól eltérő tagállam legfelső szintű tartományneve alatt működő internetes keresőoldalon, elbíráltathják akár a védjegy lajstromozása szerinti tagállam bíróságai, akár a hirdető székhelye szerinti tagállam bíróságai. C-523/10. sz. ügy Wintersteiger AG kontra Products 4U Sondermaschinenbau GmbH. [EBHT 2012., 00000. o.]

¹⁶ C-509/09. és C-161/10. sz. egyesített ügyek eDate Advertising GmbH kontra X és Olivier Martinez és Robert Martinez kontra MGN Limited [EBHT 2011., 00000. o.]

¹⁷ C-523/10. sz. ügy Wintersteiger AG kontra Products 4U Sondermaschinenbau GmbH. [EBHT 2012., 00000 o.]

¹⁸ C-387/12. sz. ügy Hi Hotel HCF SARL kontra Uwe Spoering.

EuB által a Shevill-ügyben megalkotott mozaikelv¹⁹ az online jogsértések vonatkozásában meghaladásra kerül, hiszen a teljes kár megtérítése követelhetővé válik a különös joghatóság bírósága előtt. Egy további kérdés, hogy jelenthet-e egyfajta kiutat az egyes uniós bíróságok előtti, országról országra történő perindítás „kényszere” alól a nyomtatott sajtó vonatkozásában a Brüsszel I. rendelet 6. cikke, amelynek értelmezésével az EuB a Painer-ügyben foglalkozott.

2.2. A szoros kapcsolat alapján fennálló különös joghatóság

A Brüsszel I. rendelet 6. cikkének 1. pontja értelmében több személy együttes perlése esetén az alperesek egyike, bármely alperes lakóhelyének bírósága előtt perelhető, feltéve hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni, és róluk együtt határozni.²⁰ A Painer-ügy EuB által megválaszolandó első kérdése ezen szoros kapcsolat alapján fennálló joghatóság alkalmazhatóságára vonatkozott.²¹

A szoros kapcsolat alapján fennálló joghatóság elsősorban az ötödrendű, valamint részben a másodrendű alperes vonatkozásában merült fel, mert székhelyük Németországban van, valamint napilapjaik is ott jelennek meg (azaz az *Express* és a *Bild* németországi kiadása). Az alapügy bírósága ugyanis az elsőrendű alperese vonatkozásában (akinek Bécsben van a székhelye, és az Ausztriában megjelenő *Der Standard* nevű napilapot adja ki) a Brüsszel I. rendelet általános joghatósági szabálya alapján eljárási képességgel bír. Jelen esetben az elsőrendű alperes ellen benyújtott keresetre az osztrák jogot kell alkalmazni. A másod- és

¹⁹ Eszerint a teljes kár összege csak az általános joghatóság államában követelhető, amennyiben a felperes a különös joghatóság szerinti államban pereskedik, akkor csak az ott bekövetkezett károkat kérheti.

²⁰ 6. cikk

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy perelhető továbbá, [...]

1. amennyiben több személy együttes perlése esetén az adott személy az alperesek egyike, bármely alperes lakóhelyének bírósága előtt, feltéve, hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni”.

²¹ „Úgy kell-e értelmezni a 44/2001 rendelet 6. cikkének 1. pontját, hogy annak alkalmazásával és ezzel az együttes tárgyalás elvével nem ellentétes az, ha a több alperes ellen tartalmilag azonos szerzői jogsértések miatt benyújtott keresetek jogalapja tagállamonként eltér, tartalmilag azonban alapvető elemeiben megegyezik – mint például az összes európai államban feltétel nélküli abbahagyásra irányuló kérelmek, valamint a szerzői jogok megsértésével összefüggő méltányos díjra való jogosultság és a jogellenes használatból fakadó kártérítési jogosultság esetében?”

az ötödrendű alperes kiadásában megjelent cikkek miatt benyújtott (tartalmilag azonos szerzői jogi jogsértésre hivatkozó) kereseteket a felperes szerzői jogának hasonló megsértésére alapították, azonban az osztrák kollíziós jogi norma (*lex loci protectionis*) esetükben a német jogra mutat. A Bécsi Kereskedelmi Bíróság kérdését az is motíválhatta, hogy a német és az osztrák jog anyagi jogi szabályai különböznek ugyan egymástól, de az általuk támasztott követelmények lényegében hasonlóak. Az EuB korábbi gyakorlata alapján önmagában kizárja az „ellentmondó határozatok” meghozatalát – tehát a 6. cikk alapján az ügyek együttes tárgyalása nem lehetséges – ha nem ugyanazon ténybeli és jogi helyzet áll fenn, azaz pl. ha a tényállásokra alkalmazandó anyagi jogok eltérnek.²²

2.2.1. Az eljárásban részt vevő felek érvei

Az alapeljárás felperese, *Painer* szerint a jelen ügyben megállapítható a szoros kapcsolat alapján fennálló joghatóság, hiszen a kereseteket célszerű együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni. Érvelésében előadta, hogy a kereseti kérelmek csekély kivételtől eltekintve egyformák, a tényállás hasonló, mert a fényképeket mindegyik esetben hozzájárulása nélkül használták fel. Hivatkozott arra is, hogy az internet korában lehetővé kell tenni a szerzők számára, hogy a különböző tagállamokban bekövetkezett szerzői jogi jogsértésekkel szemben hatékonyan fel tudjanak lépni, ezen értelmezés mellett pedig pergazdaságossági okok is szólnak.

Az alapeljárás alperesei szerint viszont hiányzik a szoros kapcsolat, mert egyfelől, a vita tárgyát képező képeknek az egyes újságokban történt nyilvánosságra hozatalát mindig önállóan kell megítélni, másfelől az egyes tagállamokban eltérő a jogi helyzet, és ezért valójában nem lehetséges, hogy egymásnak ellentmondó határozatokat fogadjanak el.

Az osztrák kormány és a Bizottság álláspontja szerint a különös joghatósági ok alkalmazása nem zárható ki pusztán az alapján, hogy az ausztriai székhelyű elsőrendű alperes ellen benyújtott keresetre és a többi keresetre különböző nemzeti jogot kell alkalmazni. A Bizottság felfogása szerint nem feltétele az alkalmazásnak az, hogy az egyes keresetek ugyanazon a jogalapon alapuljanak. Különbözik ez a rendelkezés jelentősen veszítene hatékony érvényesüléséből. E

²² A megkivánt ténybeli és jogi kapcsolat könnyen igazolható termékfelelősségi és kartell igényeknél. Ezen joghatósági ok így kaput nyit a *forum shopping*-nak az EU-tagállamok bíróságai vonatkozásában. Burkhard HESS: Brussels I Regulation: Recent Case Law of the Court of Justice and the Commission's Proposed Recast. *Common Market Law Review*, 2012. 3. 1090.

rendelkezés alkalmazása szempontjából nincsen döntő jelentősége annak, hogy fennáll-e az egymásnak ellentmondó határozatok veszélye. Ezzel szemben mérlegelni kell a konkrét ügy valamennyi körülményét, figyelembe véve ennek során különösen a jogvédelem fokozásának és a párhuzamos eljárások elkerülésének célját, valamint a felperes és az alperesek érdekeit. Azt is biztosítani kell továbbá, hogy a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok érvényesítésére megfelelő lehetőségek álljanak rendelkezésre. A jelen ügyben az alapeljárás másodrendű alperese tekintetében az alapeljárás felperesének a szerzői jogi jogsértésekkel szembeni hatékony jogvédelemhez fűződő érdeke kerül túlsúlyba, ezért alkalmazható a 6. cikk 1. pontja. Viszont az ötödrendű alperes tekintetében, aki kizárólag Németországban terjeszti az lapját, nem volt kellően előrelátható az ilyen kereset, és így vele szemben a cikk nem alkalmazható.

Verica Trstenjak főtanácsnok 2011. április 1-jén ismertetett alaposan kidolgozott véleményében a Brüsszel I. rendelet joghatósági rezsimjét vizsgálva kifejtette, hogy a rendelet szerint a keresetekre alapvetően annak a tagállamnak a bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén az alperes lakóhelye található. A rendelet azonban – kimerítő jelleggel – különös joghatósági szabályokat is felsorol, amelyeket – az állandó ítélkezési gyakorlat szerint – megszorítóan kell értelmezni,²³ valamint értelmezésükkor a joghatósági szabályoknak nagymértékben kiszámíthatóknak kell lenniük, és azt az elvet kell követniük, hogy a joghatóságot általában az alperes lakóhelye alapozza meg.²⁴ A főtanácsnok az EuB szoros kapcsolatra vonatkozó korábbi ítélkezési gyakorlatát érintő kritikákat részben elfogadva véleményében javasolta az álláspont „csekély módosítását”.²⁵

2.2.2. Az EuB korábbi ítélkezési gyakorlata és annak kritikája

Az ún. Roche Nederland-ügyben az amerikai *Primus* és *Goldenburg* bitorlási pert indított Hágában a hollandiai Roche és e cég további nyolc (amerikai, angol, belga, francia, német, osztrák, svájci és svéd székhelyű) leányvállalata ellen. A holland Legfelsőbb Bíróság azt kérdezte az EuB-tól, hogy a tárgyalt joghatósági szabály lehetővé teszi-e az európai szabadalmak tulajdonosainak, hogy egyetlen

²³ C-98/06. sz. ügy Freeport plc kontra Olle Arnoldson [EBHT 2007., I-8319. o.] 35. pont és a C-103/05. sz. ügy Reisch Montage AG kontra Kiesel Baumaschinen Handels GmbH. [EBHT 2006., I-6827. o.] 23. pont.

²⁴ Lásd a (11) preambulumbekendést.

²⁵ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa: Eva-Maria Painer és a Standard VerlagsGmbH, az Axel Springer AG, a Süddeutsche Zeitung GmbH, a Spiegel-Verlag Rudolf Augstein GmbH & Co KG, a Verlag M. DuMont Schauberg Expedition der Kölnischen Zeitung GmbH & Co KG [EBHT 2011., 00000. o.] 54. pont.

nemzeti bíróságon indítanak bitorlási keresetet különböző, külföldi alperesek ellen, vagy (a mozaik elv alapján) külön kell pereskedniük minden egyes alperes székhelye szerinti nemzeti bíróságon. A Bíróság 2006. július 13-i – a fentebbi GAT-üggyel egy napon hozott – ítéletével akként döntött, hogy olyan európai szabadalombitorlás miatt indított keresetek esetében, amelyeket több, különböző tagállamban székhellyel rendelkező társaság ellen indítanak az ezen államok közül egynek vagy többnek a területén elkövetett cselekmények miatt, nem áll fenn azonos tényállás. Ezt azzal indokolta, hogy az alperesek – annak ellenére, hogy egy anyavállalathoz tartoztak – eltérőek, és a nekik felrótt, a különböző szerződő államokban elkövetett bitorlási cselekmények sem azonosak (még ha azonos vagy hasonló módon jártak is el, az egyikőjük által kidolgozott közös gyakorlatot követve). Valamint az EuB szerint nem áll fenn azonos jogi helyzet akkor, ha a két eljárásban különböző országok anyagi jogát kell alkalmazni, és ezt (jelen esetben a szabadalmi jog) nem harmonizálták teljesen, ugyanis egy ilyen helyzetben az egymástól eltérő határozatokat nem lehet egymásnak ellentmondó határozatoknak minősíteni.²⁶

2007. október 11-én a Freeport-ügyben hozott ítéletben az uniós testület – némileg elmozdulva a szigorú territorialitás talajáról – megállapította, hogy e különös joghatósági ok alkalmazásának nem feltétele esetén a jogalapok azonos-sága.²⁷ A nemzeti bíróság feladata a hozzá benyújtott különböző kérelmek közötti szoros kapcsolat fennállásának, vagyis elkülönített eljárások esetén az egymásnak ellentmondó határozatok meghozatala veszélyének mérlegelése. Ennek során az iratokban fellelhető minden lényeges körülményt figyelembe kell venni. Ez viszont – tette hozzá az EuB – arra készítheti a nemzeti bíróságot, hogy a hozzá benyújtott keresetek jogalapját is figyelembe vegye.²⁸

²⁶ Az EuB álláspontja szerint az európai szabadalmak továbbra is azon szerződő állam nemzeti jogának hatálya alá tartoznak, amelyre kiterjedően azt megadták, ezért az európai szabadalombitorlás miatt indított kereseteket a vonatkozó nemzeti szabályozásra tekintettel kell megvizsgálni. Tehát amennyiben több tagállambeli bírósághoz fordulnak az ezen tagállamokra kiterjedően megadott európai szabadalom bitorlása miatti keresetekkel, amelyeket az ezen tagállamokban lakóhellyel rendelkező alperesek ellen általuk a területükön állítólagosan elkövetett cselekmények miatt indítanak, a szóban forgó bíróságok által hozott határozatok közötti esetleges eltérések nem ugyanabban a tényállásban valósulnak meg. Ezért nem áll fenn hasonló jogi helyzet. Mivel nincsen szó hasonló jogi helyzetről, ilyen esetben tehát nem áll fenn az egymásnak ellentmondó határozatok veszélye.

²⁷ A Freeport-ügyben tehát a Bíróság rendelkezése szerint az a tény, hogy az alperesekkel szembeni igénynek különböző a jogalapja, szerződéses és szerződésen kívüli, *per se* nem gátolja meg a 6. cikk alkalmazását.

²⁸ C-98/06. sz. Freeport-ügyben hozott ítélet 38., 41. pontja.

Az ítéleteket követően több kritika is napvilágot látott.²⁹ Főként a Roche Nederland-ügyben hozott ítéletben kifejtett azon feltételt bírálták, amely szerint a rendelet 6. cikkének 1. pontja csak akkor alkalmazandó, ha a két kereset azonos jogalapon nyugszik. Ebből ugyanis az következik, hogy nincs szó egymásnak ellentmondó határozatokról, ha a két eljárásra különböző anyagi jogot kell alkalmazni, és ezeket a jogszabályokat nem harmonizálták teljesen. Ráadásul a Roche Nederland-ügy alperesei mind egy anyavállalat részei voltak, és alapjában ugyanazt a – vélhetőleg – jogsértő terméket adták el a helyi piacaikon. A Bíróság nem fogadta el, hogy a jogok és tények azonos helyzete áll fennáll, mert a vélelmezett jogsértések különböző helyi szabadalmakat érintettek. (Holott a Roche Nederland-ügyben egy az Európai Szabadalmi Hivatal által bejegyzett európai szabadalomról volt szó.) A *European Max Planck Group for Conflict of Laws in Intellectual Property* (CLIP) kritikája is az volt, hogy olyan kérdésekben, ahol a nemzeti szellemi alkotások joga nagymértékben egységesített vagy harmonizált, nem életszerű megakadályozni a felperest az igényeinek összevonásában, pusztán azért mert formálisan különböző territoriális nemzeti jogokat érint az eset.³⁰

Verica Trstenjak főtanácsnok álláspontjában hasonlóan érvelt. Nézete szerint ez a feltevés csak akkor lenne helytálló, ha a meghozott határozatok közötti valamennyi esetleges ellentmondást a két alkalmazandó jog közötti különbségekre lehetne visszavezetni.³¹ Azonban – mutatott rá – nem zárható ki, hogy a két különböző bíróság által hozott határozatok közötti ellentmondás a tényállás eltérő értékelésére vezethető vissza. Ha tehát szerzői jog megsértése miatt két keresetet nyújtanak be, amelyek közül az egyikre az osztrák, a másikra pedig a német jog vonatkozik, akkor lehetnek a két határozat között olyan különbségek, amelyek a német és az osztrák szerzői jog különbségeire vezethetők vissza. Lehetnek azonban köztük olyan különbségek is, amelyeket arra lehet visszavezetni, hogy a két bíróság, amely lényegében hasonló jogi kritériumokat alkalmazott, azért jutott eltérő eredményre, mert különbözően értékelte a tényállást.

²⁹ Anette KUR: A Farewell to Cross-Border Injunctions? The ECJ Decisions *GAT v. Luk and Roche Nederland v. Primus and Goldenberg*. In: *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2006. 844. skk.; Horatia MUIR WATT. In: Ulrich MAGNUS – Peter MANKOWSKI (szerk.): *Brussels I Regulation*. Sellier, 2012, 314.
Bővebben: C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa, 31. lj.

³⁰ European Max Planck Group for Conflict of Laws in Intellectual Property: http://www.ip.mpg.de/shared/data/pdf/clip_brussels_i_dec_06_final.pdf [letöltve: 2013. március 5.] 11–12.

Azt is javasolták, hogy módosítsák a 6. cikk 1. pontját akként, hogy az ilyen esetek a szoros kapcsolat alapján fennálló joghatóság alá tartozzanak.

³¹ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 78. pont.

Másodszor egy nem teljesen harmonizált területen lehetnek bizonyos harmonizált minimumszabályok, így ha különböző nemzeti jogokat is kellene alkalmazni, végső soron tartalmilag ugyanarról a jogról, nevezetesen a közös uniós jogi szabályokról van szó, tehát a főtanácsnok véleménye szerint nem tartható a Bíróságnak azon a feltevése, hogy nincsen szó egymásnak ellentmondó határozatokról, ha a keresetekre különböző jogokat kell alkalmazni, és ezeket a jogokat nem harmonizálták teljesen.³² Hozzátette, hogy első olvasatra ugyan úgy tűnhet, hogy a Bíróság a Freeport-ügyben hozott ítéletében tartalmilag eltért a Roche Nederland-ügyben hozott ítéletben kialakított feltevéstől. Mivel azonban ott is ugyanazon ténybeli és jogi helyzet fennállását követeli meg a Roche Nederland-ügyben hozott ítéletre való hivatkozással,³³ „nem világos, hogy mi a Bíróság átfogó elgondolása”.³⁴ Összegezve a Főtanácsnok egy új kritériumrendszer bevezetését javasolta.

2.2.3. Főtanácsnok javaslata a szoros kapcsolat kritériumának vizsgálatára

Az EuB eddigi ítélkezési gyakorlatát ért bírálatokra tekintettel a főtanácsnok némiképpen megváltoztatni javasolta az annak a vizsgálatára vonatkozó kritériumot, hogy fennáll-e a Brüsszel I. rendelet 6. cikkének 1. pontja értelmében vett szoros kapcsolat. A szoros kapcsolat fennállta három (konjunktív) követelmény függvénye:

- a) az alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott kereset és a másik kereset alapját egységes tényállás képezze;
- b) az alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott kereset és a másik kereset között kellően szoros jogi összefüggés álljon fenn;
- c) nem kell külön megvizsgálni, hogy a konkrét esetben fennáll-e az egymásnak ellentmondó határozatok veszélye.³⁵

a) Az egységes tényállás minimumfeltételének tekintendő, hogy az alperes számára legalábbis megismerhető legyen az a tény, hogy a rendelet értelmében a másik alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott kereset alperesének pertársaként, a másik alperes lakóhelyének bírósága előtt perelhető. Ez a minimumfeltétel nem teljesül, ha az alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott kereset

³² C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 81. pont.

³³ C-98/06. sz. Freeport-ügyben hozott ítélet 40. pont.

³⁴ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 85. pont.

³⁵ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 86. pont.

alperesének és a többi alperesnek a magatartása ugyan a felperes azonos vagy hasonló jogi érdekeit sérti, és egyforma, de egymástól független és egymásról való tudomás nélkül következik be. Ilyen esetben ugyanis nem összehangolt párhuzamos magatartásról van szó, és a másik alperes számára nem kellően kiszámítható, hogy őt az első alperes lakóhelyének bírósága előtt is perelni lehet.³⁶ A főtanácsnok szerint a kérdést előterjesztő bíróság feladata megvizsgálni azt, hogy az alapeljárásban az alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott kereset alperese és a másod-, illetve ötödrendű alperes között vajon összehangolt párhuzamos magatartásról van szó. (A főtanácsnok hozzátette, hogy a tényállásra vonatkozó információi alapján nyilvánvaló, hogy a jelen ügyben nem összehangolt párhuzamos magatartásról van szó, így a rendelet 6. cikke 1. pontjának alkalmazása meghiúsul).³⁷

b) Kellően szoros jogi összefüggés elméleti kiindulópontja, hogy a két kereset vajon annyira szoros jogi összefüggésben áll-e egymással, hogy a felperes számára nem lenne ésszerű, hogy a keresetekről két bíróság döntsön. A rendelet szövegéből az következik, hogy ez az eset különösen akkor áll fenn, ha két kereset között olyan szoros a jogi kapcsolat, hogy elfogadhatatlan lenne a két határozat közötti ellentmondás. Ebben az összefüggésben pergazdaságossági szempontokat is figyelembe lehet venni, de az alpereseknek a joghatóság kiszámíthatóságához fűződő érdekét is mérlegelni kell. Különösen például azokban az esetekben áll fenn két kereset között kellően szoros jogi kapcsolat, amelyekben az egyik kereset kimenetele a másik kereset eredményétől függ; ha az alperes esetében egyetemleges felelősségről, társtulajdonosságról vagy jogközösségről van szó; vagy ha közös uniós jogi előírásokról van szó.³⁸

c) Végül, a főtanácsnok véleménye szerint – ellentétben a Roche Nederland-ügyben hozott ítélettel –, a két fentebbi követelményen túl azt nem szükséges külön megvizsgálni, hogy a két határozat között fennáll-e az ellentmondás veszélye. „A szabályozás ugyanis abból az elvont veszélyből indul ki, hogy két határozat két bíróság közötti megosztása ellentmondást eredményezhet e két határozat között. Így a pont célja az ellentmondások elkerülése. Mivel azonban elvont veszélyről van szó, feltételnek csupán az alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott keresettel fennálló, kellően szoros kapcsolat tekinthető. Az „elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érde-

³⁶ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 91-92. pont.

³⁷ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 93. pont.

³⁸ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 96-98. pont.

kében” fordulatot csupán e rendelkezés célkitűzéseként, nem pedig önálló feltételként lehet értelmezni.”³⁹

Összefoglalóan, a főtanácsnoki vélemény szerint a Brüsszel I. rendelet 6. cikkének 1. pontja szerinti szoros kapcsolat fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely az alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott kereset és a másik kereset között fennálló egységes tényállást és kellően szoros jogi összefüggést szab meg feltételül. Nem állapítható meg egységes tényállás olyan esetben, mint amilyen a jelen ügyben is fennáll, amikor az alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott kereset alperesének és a többi alperesnek a kereset tárgyát képező magatartása nem minősül összehangolt párhuzamos magatartásnak. Végül, kellően szoros jogi összefüggés akkor is fennállhat, ha az alperes lakóhelyének bíróságához benyújtott keresetre és a másik keresetre különböző, nem teljes mértékben harmonizált nemzeti jogot kell alkalmazni.

2.2.4. A Bíróság ítélete

Az EuB először is újrafogalmazta a feltett kérdést, eszerint a rendelet „6. cikkének 1. pontját úgy kell-e értelmezni, hogy e rendelkezés alkalmazásának akadálya-e az, hogy ha a több alperessel szemben tartalmilag azonos szerzői jogsértések miatt benyújtott kérelmek tagállamonként eltérő nemzeti jogi alapokon nyugszanak.” A testület módosítva a korábbi Roche Nederland-ügyben hozott álláspontján – a főtanácsnok véleményének megfelelően és a Freeport-ügyben leírtakat követve – kifejtette, hogy a szabály megfogalmazásából nem következik, hogy több személy együttes perlése esetén a jogalapok azonossága a rendelkezés alkalmazásának feltétele volna, de a rendelkezés nem alkalmazható oly módon, hogy lehetővé tegye a felperes számára, hogy csupán azért indítson eljárást több alperes ellen, hogy az egyik alperest kivonja a lakóhely szerinti bíróság joghatósága alól.⁴⁰ A Bíróság verdiktje szerint az elkülönített eljárások esetén az egymásnak ellentmondó határozatok meghozatala veszélyének mérlegelése során a benyújtott keresetek jogalapjainak azonossága azonban csupán egy tényező a többi között, nem nélkülözhetetlen feltétele a pont alkalmazásának.⁴¹ Így önmagában az tény, hogy a különböző alperesekkel szemben benyúj-

³⁹ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 100-101. pont.

⁴⁰ C-189/87. sz. ügy Athanasios Kalfelis kontra Banque Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co. és társai [EBHT 1988., 5565. o.] 8-9. pont, valamint C-51/97. sz. ügy Groupement d'intérêt économique (GIE) Réunion européenne és társai kontra Zurich España és a Société pyrénéenne de transit d'automobiles (Soptrans) [EBHT 1998., I-6511. o.] 47. pont.

⁴¹ C-98/06. sz. Freeport-ügyben hozott ítélet 41. pont.

tott keresetek jogalapja eltérő, nem képezi akadályát az alkalmazásának, feltéve azonban, hogy az alperesek számára előrelátható volt annak kockázata, hogy bármely alperes lakóhelyének bírósága előtt perelhetők.⁴²

Hozzátette, ez annál is inkább igaz, ha a különböző alperesekkel szemben benyújtott keresetek olyan nemzeti szabályozásokon alapulnak, amelyek lényegében azonosak, viszont a nemzeti bíróságnak kell az ügy irataiban szereplő valamennyi körülményre tekintettel az elé terjesztett különböző kérelmek közötti összefüggés fennállását, vagyis elkülönített eljárások esetén az egymásnak ellentmondó határozatok meghozatalának veszélyét mérlegelni. Ebben az összefüggésben – a testület szerint – annak van jelentősége, hogy egymástól függetlenül jártak-e el az alperesek, akikkel szemben a szerzői jog jogosultja tartalmilag azonos jogsértésekre hivatkozik.⁴³

3. Szerzői jogi aspektusok

3.1. Portréfotó szerző jogi védelme és annak terjedelme

A szerzői jogi aspektusok vizsgálatát a Bíróság a portréfotó és az az alapján készített fantomkép szerzői jogi védelmével, annak terjedelmével kezdte. A megválaszolandó kérdés arra irányult, hogy az InfoSoc irányelv 6. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy egy portréfotó e rendelkezés alapján szerzői jogi védelemben részesülhet-e, és ha igen, akkor ez a védelem csekélyebb mértékű-e annál, mint amilyenben más – elsősorban fényképészeti – művek részesülnek.⁴⁴

⁴² C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 80-81. pont.

⁴³ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 82-83. pont.

A fenti megfontolásokra tekintettel az első kérdésre az a Bíróság azt a választ adta, hogy 44/2001 rendelet 6. cikkének 1. pontját úgy kell értelmezni, hogy e rendelkezés alkalmazásának nem akadálya az, hogyha a több alperessel szemben tartalmilag azonos szerzői jogsértések miatt benyújtott kérelmek tagállamonként eltérő nemzeti jogi alapokon nyugszanak. A nemzeti bíróságnak kell az ügy irataiban szereplő valamennyi körülményre tekintettel mérlegelnie, hogy elkülönített eljárások esetén fennáll-e az egymásnak ellentmondó határozatok meghozatalának veszélye.

⁴⁴ Az alapeljárás bírósága által feltett negyedik kérdés: „Úgy kell-e értelmezni a 2001/29 irányelv 5. cikkének (5) bekezdésével összefüggésben értelmezett 1. cikkének (1) bekezdését, valamint a Berni Unió Egyezmény 12. cikkét – különös tekintettel [az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én aláírt európai egyezményhez] csatolt első kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkére és az [Európai Unió] Alapjogi Chartájának] 17. cikkére –, hogy a fényképészeti alkotások és/vagy fényképek, különösen a portréfotók a feldolgozásokkal szemben »gyengébb«, vagy akár semmilyen szerzői jogi védelemben nem részesülnek, mivel azok a »valóság-hű felvételre« tekintettel túl csekély lehetőséget biztosítanak az alkotói tevékenységre?»

Az InfoSoc irányelv 6. cikke szabályozza azokat a feltételeket, amelyek mellett a fényképek az uniós jogi normák alapján szerzői jogi védelmet élveznek.⁴⁵ Ezen feltételek nem állapítanak meg túlzottan magas követelményeket a fényképek szerzői jogi védelmére vonatkozóan, ugyanis a fényképet akkor kell eredetinek tekinteni, ha a szerző saját szellemi alkotása, amely személyiségét tükrözi. Más kritériumokat – így a művészi minőség mértéke, az újdonság vagy a megalkotás célja, a ráfordítás költségei – pedig nem lehet figyelembe venni. A Painer-ügyben *Trstenjak* főtanácsnok álláspontja szerint, e szabály alapján a portréfelvételek szerzői jogi védelemben részesülhetnek, még akkor is, ha a fényképész megbízás alapján dolgozott. „Még ha a portréalany személyében eleve adott is az ilyen fénykép fő tárgya, a fényképésznek akkor is elegendő lehetősége marad a kialakításra. A fényképész határozhatja meg ugyanis többek között a látószöveget, a portréalany testtartását és arckifejezését, a háttérret, az élességet, valamint a fényeket és a megvilágítást. Képletes kifejezéssel élve arról van szó, hogy a fényképész „személyes színezetet ad” a fényképnek.”⁴⁶

A főtanácsnokhoz hasonlóan az EuB a valóságghú fényképek, különösen a portréfotók, szerzői jogi védelme kapcsán rámutatott arra, hogy a szerzői jog kizárólag olyan teljesítmény vonatkozásában alkalmazható, amely eredeti, abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi alkotása.⁴⁷ Amint az az InfoSoc irányelv (17) preambulumbekzdéséből következik, egy szellemi alkotás akkor tekinthető a szerző sajátjának, ha tükrözi az ő személyiségét. Ez pedig akkor áll fenn, ha a szerző műve létrehozásakor alkotó képességeit szabad és kreatív döntések révén fejtheti ki (*a contrario* a Football Association Premier League és társai ügy, ahol – ahogy azt az EuB kifejtette – a sportesemények nem tekinthetők az irányelv értelmében műnek minősíthető szellemi alkotásoknak, különösen a labdarúgó-mérkőzések, amelyekre olyan játékszabályok vonatkoznak,

⁴⁵ A Tanács 93/98/EGK irányelve (1993. október 29.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról [1993] HL L 290., 1993.11.24., 9-13.

6. cikk: „A fényképek az 1. cikk alapján részesülnek védelemben, amennyiben abban az értelemben eredetiek, hogy a szerző saját szellemi alkotásának minősülnek. Annak megállapításához, hogy fennállhat-e ilyen védelem, más feltétel nem alkalmazható. A tagállamok más fényképeket is védelemben részesíthetnek”.

(A szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló, 2006. december 12-i 2006/116/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv egységes szerkezetbe foglalta a 93/98 irányelv rendelkezéseit.)

⁴⁶ Főtanácsnoki vélemény 124. pont.

⁴⁷ C-5/08. sz. ügy Infopaq International A/S kontra Danske Dagblades Forening [EBHT 2009., I-6569. o.]

amelyek nem engednek teret a szerzői jogi értelemben vett alkotói szabadságnak⁴⁸).⁴⁹

A szerző egy portréfotó létrehozása során többféleképpen és több ízben is szabadon és kreatívan dönthet: kezdetben meghatározhatja a színrevitelt, a fényképalany testhelyzetét, illetve a megvilágítást, az elkészítésekor eldöntheti, hogy mi látsszon a képen, meghatározhatja a látószöveget, illetve a környezetet, valamint a végén különféle előhívási technikák közül is választhat. Ezeknek a révén tud a portréfotó szerzője „személyes színezetet” adni a létrehozott műnek. Következésképpen – szögezte le az EuB – a portréfotók esetében nem lehet azt állítani, hogy a szerző alkotó képességeit csak korlátozott mértékben, illetve egyáltalán nem fejtheti ki.⁵⁰ Ezért a Bíróság azt állapította meg, hogy a portréfotó akkor részesülhet szerzői jogi védelemben, ha – és ezt a nemzeti bíróságnak kell az adott ügyben megítélnie – az ilyen fénykép a szerző szellemi alkotása, amely tükrözi az ő személyiségét, és amely a szerzőnek a fénykép létrehozása során hozott szabad és kreatív döntéseiben jut kifejeződésre.

Azon kérdés tekintetében, hogy ez a védelem csekélyebb mértékű-e annál, mint amilyenben más – elsősorban fényképészeti – művek részesülnek, az uniós testület kifejtette, hogy a szerző az InfoSoc irányelv 2. cikkének a) pontja alapján különösen a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel vagy formában, egészben vagy részben történő többszörözés engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogával rendelkezik. E tekintetben a Bíróság kimondta, hogy az e rendelkezés által biztosított védelemnek tág terjedelműnek kell lennie.⁵¹ Így a portréfotók esetében biztosított védelem nem lehet csekélyebb mértékű annál, mint amilyenben más művek részesülnek. Következésképp, ha megállapítást nyer, hogy a portréfotó műnek minősül, nem részesül csekélyebb mértékű védelemben, mint bármely más mű, beleértve a fényképészeti alkotásokat is.⁵²

⁴⁸ C-429/08. sz. ügy Football Association Premier League és társai [EBHT 2011., 00000. o.] 98. pont.

⁴⁹ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 87-89. pont.

⁵⁰ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 90-93. pont.

⁵¹ A C-5/08. sz. Infopaq International ügyben hozott ítélet 43. pont és a C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 96. pont.

⁵² C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 97-99. pont.

3.2. Kizárólagos többszörözési jog közbiztonság érdekében történő korlátozásának értelmezése

További lényeges kérdésként merült fel, hogy a média vajon hivatkozhat-e a közbiztonság érdekében történő korlátozás rendelkezésére, ha a hatóság nyomozásra irányuló megkeresése nélkül, önállóan dönt úgy, hogy a fénykép nyilvánosságra hozatala a közbiztonság érdekében történik? Tehát a Bécsi Kereskedelmi Bíróság harmadikként előterjesztett kérdései lényegében az InfoSoc irányelv 5. cikke (3) bekezdésének e) pont, valamint 5. cikkének (5) bekezdésének⁵³ értelmezésére irányultak.⁵⁴

A kérdés előzménye, hogy az OGH az ideiglenes intézkedés iránti eljárásában akként határozott, hogy a vita tárgyát képező fényképek közbiztonság érdekében történő szabad felhasználásának – az osztrák nemzeti jog rendelkezései szerint – nem feltétele a közbiztonsági hatóságoknak a képek nyilvánosságra hozatalára irányuló kifejezett felhívása. Az is elegendő, ha a közbiztonsági hatóságoknak nyilvánosságra hozatal céljából rendelkezésére állnak a fényképek, és a fényképek nyilvánosságra hozatalával összefüggésben arra hivatkoztak, hogy bűncselekmények felderítése végett valóban nyomozás folyik.

⁵³ 5. cikk

Kivételek és korlátozások

(3) A tagállamok a 2. és a 3. cikkben szabályozott jogok vonatkozásában az alábbi esetekben kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg:

[...]

e) közbiztonság érdekében történő, illetve közigazgatási, parlamenti vagy bírósági eljárások megfelelő lefolytatását, valamint ezekről készült tudósítások célját szolgáló felhasználás;

(5) Az (1), a (2), a (3) és a (4) bekezdésben foglalt kivételek és korlátozások kizárólag olyan különös esetekben alkalmazhatók, amelyek nem sérelmesek a mű vagy más, védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.

⁵⁴ Az alapeljárás bírósága által feltett harmadik kérdés: „3. a) Úgy kell-e értelmezni az irányelv 5. cikke (3) bekezdésének e) pontját, tekintettel az irányelv 5. cikkének (5) bekezdésére, hogy annak a közbiztonság keretében megvalósítandó büntető–igazságszolgáltatás érdekében való alkalmazása feltételezi a közbiztonsági hatóságoknak a képek nyilvánosságra hozatalára irányuló konkrét, aktuális és kifejezett felhívását, azaz a képek nyomozás célját szolgáló nyilvánosságra hozatalának hatósági kezdeményezésre kell történnie, máskülönben jogsértés valósul meg? b) Amennyiben a [fenti a) pontban] szereplő kérdésre adott válasz nemleges: akkor is élhet-e a média a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének e) pontjában foglaltakkal, ha a hatóság megfelelő, nyomozásra irányuló megkeresése nélkül önállóan úgy dönt, hogy a képek nyilvánosságra hozatala »a közbiztonság érdekében« történik? c) Amennyiben [fenti b) pontban foglalt] kérdésre adott válasz igenlő: elegendő-e ebben az esetben az, ha a média utólagosan azt állítja, hogy a képek nyilvánosságra hozatala nyomozási célokat szolgált, vagy minden esetben szükséges az olvasók valamely bűnügy felderítésében való közreműködésére irányuló konkrét nyomozási felhívás, amelyhez közvetlenül kapcsolódnia kell a fénykép nyilvánosságra hozatalának?”

Megvizsgálva a vonatkozó irányelv szabályozási technikáját, az számos szerzői jogi korlátozást sorol fel, és ez a felsorolás kimerítő jellegű.⁵⁵ Az irányelv rendelkezései tehát nem szabályozzák azokat a körülményeket, amelyek mellett egy védelemben részesülő mű felhasználására tekintettel a közbiztonság érdekében hivatkozni lehet. Az ilyen kivételt megállapító tagállamok így széles körű mérlegelési mozgástérrel rendelkeznek, hiszen legjobban maguk a tagállamok tudják nemzeti szükségleteiknek megfelelően, a rájuk jellemző sajátos történelmi, jogi, gazdasági és társadalmi szempontokat figyelembe véve meghatározni a közbiztonságra vonatkozó követelményeket.⁵⁶

A Bíróság deklarálta, hogy amennyiben egy irányelv nem határozza meg kellő pontossággal a belőle eredő kötelezettségeket körülhatároló kritériumokat, akkor – az uniós jog által meghatározott kereteken belül – a tagállamok feladata, hogy a területükön meghatározzák az irányelv tiszteletben tartásának biztosítására vonatkozó legrelevánsabb kritériumokat.⁵⁷

E tekintetben az EuB öt főbb alapvető releváns körülményt sorolt fel:

- az arányosság elvét;⁵⁸⁵⁹
- mérlegelési mozgástér gyakorlása nem veszélyeztetheti a szerzők számára biztosított magas szintű védelmet;
- mérlegelési mozgástér gyakorlása során tiszteletben kell tartani a szerzők számára műveik védelmére vonatkozóan a jogbiztonsági követelményt;⁶⁰⁶¹

⁵⁵ (32) preambulum-bekezdés.

⁵⁶ Lásd analógia útján a C-213/07. sz. *Michaniki*-ügy [EBHT 2008., I-9999. o.] 56. pont, valamint a C-145/10. sz. *Painer*-ügyben hozott ítélet 101-102. pont.

⁵⁷ C-245/00. sz. *SENA*-ügy [EBHT 2003., I-1251. o.] 34. pont, C-433/02. sz. Bizottság kontra *Belgium* ügy [EBHT 2003., I-12191. o.] 19. pont, valamint a C-145/10. sz. *Painer*-ügyben hozott ítélet 103. pont.

⁵⁸ Lásd különösen a C-313/99. sz., *Mulligan* és társai ügyben 2002. június 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., I-5719. o.] 35. és 36. pontját, a C-231/00., C-303/00. és C-451/00. sz., *Cooperativa Lattepiú* és társai egyesített ügyekben 2004. március 25-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-2869. o.] 57. pontját, valamint a C-496/04. sz. *Slob*-ügyben 2006. szeptember 14-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-8257. o.] 41. pontját. [105]

⁵⁹ Ennek megfelelően azoknak az intézkedéseknek, amelyeket a tagállamoknak lehetőségük van elfogadni, alkalmasnak kell lenniük az elérni kívánt cél megvalósítására, és nem haladhatják meg az elérni kívánt cél megvalósításához szükséges mértéket. C-434/02. sz. *Arnold André*-ügyben 2004. december 14-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-11825. o.] 45. pontja; a C-210/03. sz. *Swedish Match* ügyben 2004. december 14-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-11893. o.] 47. pontja, valamint a fent hivatkozott *ABNA* és társai ügyben hozott ítélet 68. pontja.

⁶⁰ 2001/29 irányelv (4), (6) és (21) preambulum-bekezdése.

⁶¹ Ez a követelmény magában foglalja azt, hogy a védelemben részesülő mű közbiztonság érdekében történő felhasználása ne a védelemben részesülő mű felhasználója mérlegelést

- a közbiztonság irányelvi korlátját megszorítóan kell értelmezni;⁶²végül,
- a tagállamok rendelkezésére álló mérlegelési mozgásteret korlátozza az irányelv 5. cikkének (5) bekezdése, amely a kivétel bevezetését három feltételtől teszi függővé: vagyis mindenekelőtt attól, hogy e kivétel kizárólag bizonyos egyedi esetekben legyen alkalmazható, továbbá hogy ne legyen sérelmes a mű rendes felhasználására, és végül, hogy indokolatlanul ne károsítsa a szerzői jog jogosultjának jogos érdekeit.⁶³

Mindezekre tekintettel az EuB kifejtette: „[...] nem engedhető meg a média számára, hogy kisajátítsa magának a közbiztonság védelmét. Kizárólag az állam – amelynek illetékes hatóságai megfelelő eszközökkel és szervezett felépítéssel rendelkeznek – tekinthető ugyanis alkalmasnak és felelősnek arra, hogy megfelelő intézkedésekkel – például nyomozási felhívás közzétételével – biztosítsa egy ilyen közérdekű cél elérését. Egy újságkiadó vállalat ezért nem használhat fel saját kezdeményezésére, a közbiztonság érdekére hivatkozva egy szerzői jogi védelemben részesülő művet.”⁶⁴ Hozzátette azonban, hogy mivel a demokratikus társadalomban és jogállamban a sajtónak az a feladata, hogy – a feltétlenül szükséges korlátozást leszámítva – korlátozás nélkül tájékoztassa a nyilvánosságot, nem zárható ki, hogy egy sajtókiadó vállalat egy keresett személy fényképének közlésével éppen a közbiztonságra vonatkozó cél elérését segítheti. Azt viszont kiemelte, hogy ez a kezdeményezés egyrészt illeszkedjen az illetékes nemzeti hatóságok közbiztonság biztosítására irányuló döntéséhez/eljárásához, másrészt hogy az említett hatóságokkal egyetértésben és együttműködésben történjen, elkerülendő ezáltal annak veszélyét, hogy keresztezze az e hatóságok által hozott intézkedéseket. Ehhez viszont nem szükséges a közbiztonsági hatóságok arra irányuló konkrét, aktuális és kifejezett felhívása, hogy egy fényképet nyomozás céljából nyilvánosságra hozzanak.⁶⁵ A Bíróság végül leszögezte, hogy az alperesek azon érvelése, miszerint lehetővé kell tenni a média

megengedő beavatkozásának függvénye legyen. Lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Infopaq International ügyben hozott ítélet 62. pontját.

⁶² C-476/01. sz. Kapper-ügyben 2004. április 29-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-5205. o.] 72. pontja és a C-36/05. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben 2006. október 26-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-10313. o.] 31. pontja.

⁶³ A főtanácsnok ezt „háromlépcsős teszt”-nek nevezi, eszerint a tagállamok csak olyan különös esetekben alkalmazhatják a korlátozásokat (első lépcső), amelyek nem sérelmesek a művek rendes felhasználására (második lépcső), és nem károsítják indokolatlanul a jogosult jogos érdekeit (harmadik lépcső). C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 148. pont.

⁶⁴ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 111-112. pont.

⁶⁵ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 113. pont.

számára, hogy a sajtószabadság érdekében a közbiztonsági hatóságok nyomozási felhívása nélkül is hivatkozhatson az irányelv közbiztonsági korlátozására már csak azért sem fogadható el, mert a rendelkezés célja kizárólag az, hogy a közbiztonság védelmét biztosítsa, nem pedig hogy egyensúlyt teremtsen a szellemi tulajdon és a sajtószabadság védelme között. „Másfelől amint az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény 10. cikkéből és az Európai Unió Alapjogi Chartájának 11. cikkéből következik, a sajtószabadság nem arra hivatott, hogy a közbiztonság védelmében gyakorolják, ellenben a közbiztonság védelmére vonatkozó követelmények igazolhatják a sajtószabadság korlátozását.”⁶⁶

Összegezve tehát az irányelv alapján a média nem használhat fel saját kezdeményezésére, a közbiztonság érdekében hivatkozva egy szerzői jogi védelemben részesülő művet, azonban az nem zárható ki, hogy egy keresett személy fényképének közlése éppen a közbiztonságra vonatkozó cél elérését segítheti.

A főtanácsnoki vélemény tulajdonképpen ugyanerre a megállapításra jut, azonban tovább is megy, mert a tényállás alapján bizonyos konkrét irányokat is felvázol, amelyeket érdemes röviden ismertetni.

Trstenjak főtanácsnok szerint, jelen ügyet az jellemzi, hogy korábban *Natascha Kampusch* 1998-ban történt elrablásával összefüggésben nyomozást folytattak, és fényképek emiatt nyilvánosságra hozatal céljából a közbiztonsági hatóságok rendelkezésére álltak. A nyolc évvel később történt kiszabadulását követően azonban nem adtak ki aktuális és kifejezett felhívást. A főtanácsnoki vélemény szerint a jogszabályhely alapján döntő jelentősége van annak, hogy a többszöröségi jogra vonatkozó kivétel, illetve korlátozás a közbiztonság érdekében történjen. Ezért fontos kritérium, hogy a többszörösítés alkalmas-e közbiztonsági célok elérésére. Kérdés, hogy abban az esetben is veszélyeztetettnek tekinthető-e a közbiztonság, ha a nyomozási felhívás óta már hosszabb idő eltelt? A kérdést előterjesztő bíróságnak ezért azt kell vizsgálnia, hogy milyen célokra irányult az eredeti nyomozási felhívás, és hogy ezek a célok nem váltak-e már tárgytalanná az elrabolt lány kiszabadulásával, és elrablójának közvetlenül ezután bekövetkezett öngyilkosságával. Amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság arra az eredményre jut, hogy a felhívás más célokra is irányult, amelyek nem váltak tárgytalanná, például egy lehetséges társtettes utáni nyomozásra, akkor tovább kell vizsgálni, hogy a fényképeknek és a fantomképnek az újságokban történt nyilvánosságra hozatala objektíve alkalmas volt-e arra, hogy elősegítse egy lehet-

⁶⁶ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 114-115. pont.

séges tettestárs felderítését, ami ugyanezen fényképek felhasználásával nyolc évvel ezelőtt nem sikerült.⁶⁷

A főtanácsnok szerint, ezen túlmenően a nemzeti bíróságnak az 5. cikk (5) bekezdésében rögzített háromlépcsős tesztbetartását, különösen annak harmadik pontját (jogosult jogos érdekeinek indokolatlan sérelme) is meg kell vizsgálnia. Ez utóbbi ugyanis akkor áll fenn, ha a vita tárgyát képező fényképek többszörözése elsősorban csak a cikk illusztrálására szolgált, és a közbiztonsági hatóságok nyomozási felhívásában történő közreműködés ehhez a célhoz képest háttérbe szorult.

3.3 Kizárólagos többszörözési jog idézés céljából történő korlátozásának értelmezése

Az OGH az ideiglenes intézkedés iránti eljárásban hozott határozatában azt fejtette ki, hogy a nemzeti jog előírásai szerint az újságokban és magazinokban, idézés céljára történő szabad felhasználás lehetséges, egész képek idézése viszont csak akkor megengedhető, ha ez az idézés céljára tekintettel szükséges, és a fénykép nem veszítene jelentősen gazdasági értékéből.

Erre tekintettel a Bécsi Kereskedelmi Bíróság kérdése arra vonatkozott, hogy úgy kell-e értelmezni a kizárólagos többszörözési jog idézés céljából történő korlátozásának kivételét (InfoSoc irányelv 5. cikk (3) bekezdés d) pont), tekintettel az 5. cikk (5) bekezdésre, hogy annak alkalmazásával nem ellentétes-e az, ha a művet vagy más, védelem alatt álló teljesítményt idéző újságcikk nem szerzői jogvédelem alatt álló szövegmű.

A tagállamok a szerzőt műve tekintetében megillető kizárólagos többszörözési jog vonatkozásában kivételt állapíthatnak meg a korábban jogszerűen nyilvánosságra hozott műből vagy más, védelem alatt álló teljesítményből kritikai vagy ismertetési céllal történő idézés esetében, amennyiben lehetséges, a forrás feltüntetésével – beleértve a szerző nevét is –, továbbá ha felhasználása megfelel a tisztességes gyakorlatnak, a cél által indokolt terjedelemben. Az említett rendelkezés így annak megakadályozására irányul, hogy a szerzők számára biztosított kizárólagos többszörözési jog akadályát képezze annak, hogy a korábban már nyilvánosságra hozott⁶⁸ mű részleteit idézés útján nyilvánosságra hozzassák, és

⁶⁷ C-145/10. sz. ügy Trstenjak főtanácsnok indítványa 156-158. pont.

⁶⁸ Az EuB a d) pont francia változatában foglalt „nyilvánosságra hozott” („mise à la disposition du public d'une œuvre”) kifejezés értelmét is tisztázta. E tekintetben rámutatott, hogy ezt a fogalmat többféle szövegösszefüggésben, különböző tartalommal használják (maga az irányelv is), ezért a rendelkezést a nemzetközi jog szabályaira és különösen a Berni Unió

megjegyzést vagy kritikát fűzhessenek hozzá.⁶⁹ Az EuB először is kiemelte, hogy a d) pont az alkalmazására vonatkozóan számos feltételt határoz meg, amelyek között nem szerepel az a követelmény, hogy a művet vagy más, védelem alatt álló teljesítményt olyan szövegműben kell, hogy idézzék, amely szerzői jogi védelem alatt áll.⁷⁰ Rámutatott, hogy az irányelv alkalmazásakor „megfelelő egyensúlyt” kell biztosítani a szerzők, valamint a védelemben részesülő művek és teljesítmények felhasználóinak jogai és érdekei között. Ezen túlmenően a d) pont feltételeit szigorúan kell értelmezni, mivel ez a rendelkezés eltérésnek minősül az irányelv által megállapított főszabálytól. Az EuB kifejtette, hogy ezen pont a védelemben részesülő mű, illetve más teljesítmény felhasználóinak a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő joga és a szerzőket megillető többszörözési jog közötti megfelelő egyensúly megteremtésére irányul.⁷¹ Ezt a megfelelő egyensúlyt azzal lehet biztosítani, „ha a felhasználók véleménynyilvánításhoz fűződő jogának gyakorlása előnyben részesül a szerző ahhoz fűződő érdekével szemben, hogy a korábban már jogszerűen nyilvánosságra hozott művéből vett részletek többszörözését megtiltsa, biztosítva ennek során a szerzőnek arra irányuló jogát, hogy a nevét főszabály szerint feltüntessék. Ebből a kétpólusú szemszögből nézve nincsen jelentősége annak a kérdésnek, hogy az idézés olyan műben történik-e, amely szerzői jogi védelem alatt áll.”⁷² Összegezve, a d) ponttal nem ellentétes az, ha a művet vagy más, védelem alatt álló teljesítményt idéző újságcikk nem szerzői jogvédelem alatt álló szövegmű.

Az ebből következő utolsóként értékelt kérdés, hogy a d) pont alkalmazásával ellentétes-e az, ha az idézett művön vagy más, védelem alatt álló teljesítményen nem tüntetik fel a szerző vagy az előadóművész nevét. Az irányelv d) pontjában foglalt rendelkezések a Bíróság szerint arra vonatkozó elvi kötelezettséget álla-

Egyezmény rendelkezéseire tekintettel kell értelmezni. A Berni Uniók Egyezmény 10. cikkének (1) bekezdésének francia változatából az következik, hogy csak az olyan műből kell idézés megengedett bizonyos feltételek mellett, amelyet korábban a nyilvánosság számára már jogszerűen hozzáférhetővé tettek. Tehát az irányelv 5. cikke (3) bekezdésének d) pontja értelmében a „nyilvánosságra hozott” kifejezés francia változatát („*mise à la disposition du public d'une œuvre*”) úgy kell érteni, mint a műnek a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét. Ezt az értelmezést egyébként nemcsak a „*made available to the public*” kifejezés, hanem a „*der Öffentlichkeit zugänglich gemacht*” kifejezés is alátámasztja, ahogyan ez mind a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdése d) pontjának, mind a Berni Uniók Egyezmény 10. cikke (1) bekezdésének angol és német szövegében egyaránt szerepel. C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 124-128. pont.

⁶⁹ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 118-120. pont.

⁷⁰ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 130. pont.

⁷¹ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 133-134. pont.

⁷² C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 136. pont.

pítanak meg, hogy idézés esetében – amennyiben lehetséges – fel kell tüntetni a forrást, beleértve a szerző nevét is, feltéve hogy a művet vagy más, védelem alatt álló teljesítményt korábban jogszerűen nyilvánosságra hozták. A Bíróság érvelésében megállapította, hogy mivel az alperesek nyilatkozata szerint a képeket a felhasználás előtt egy sajtóügynökségtől kapták, feltételezhető, hogy jogszerű rendelkezésre bocsátást követően kerültek az ügynökség birtokába, ebből az következik, hogy a portréképek szerzőjének nevét ekkor feltüntették. Ha ugyanis nem tüntetik fel a nevet, – tette hozzá az EuB – akkor a szóban forgó nyilvánosságra hozatal jogellenes, következésképpen az irányelv d) pontja nem alkalmazható.⁷³ Tehát mivel a fényképek szerzőjének nevét már feltüntették, egyáltalán nem volt lehetetlen a fényképek végső felhasználója számára, hogy a d) pontjában foglalt kötelezettségnek megfelelően feltüntesse a szerző nevét.

A másik oldalt tekintve viszont, az alapeljárás sajátossága, hogy egy bünyügyi nyomozással összefüggésben merül fel, amelynek keretében az osztrák közbiztonsági hatóságok még 1998-ban nyomozási felhívást tettek közzé, amelyhez többszörözték a fényképeket. Nem zárható ki, hogy az osztrák hatóságoktól eredt az alperesek által később felhasznált fényképek nyilvánossághoz közvetítése.⁷⁴ Az ilyen nyilvánossághoz közvetítésnél az irányelv közbiztonsági korlátja szerint – a d) ponttal ellentétben – nem kötelező a szerző nevének feltüntetése. A jelen ügyben tehát, ha a portréképeket az közbiztonsági korlátnak megfelelően eredetileg az osztrák közbiztonsági hatóságok közvetítették a nyilvánossághoz, és ezen jogszerű eredeti felhasználás során nem tüntették fel a szerző nevét, „akkor ugyanezen fényképeknek a sajtó által történt későbbi felhasználása kétségtelenül megkövetelte a forrásnak – de nem feltétlenül a szerző nevének – a feltüntetését. Mivel ugyanis a sajtónak nem feladata annak megvizsgálása, hogy milyen okokból nem tüntették fel a nevet, hasonló helyzetben lehetetlennek bizonyul számára a szerző nevének megállapítása és/vagy feltüntetése, és így mentesül a szerző nevének feltüntetésére vonatkozó elvi kötelezettség alól” – tette hozzá a Bíróság.⁷⁵

Összegezve az idézés kivételének alkalmazásához az a kötelezettség fűződik, hogy a műből vagy más, védelem alatt álló teljesítményből történő idézés esetén fel kell tüntetni a forrást, beleértve a szerző vagy az előadóművész nevét is. Ha azonban a közbiztonsági kivétel alapján a nevet nem tüntették fel, akkor ezen kötelezettség azzal is teljesíthető, ha csak a forrást tüntetik fel.

⁷³ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 141. pont.

⁷⁴ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 144. pont.

⁷⁵ C-145/10. sz. Painer-ügyben hozott ítélet 147-148. pont.

4. Összegzés

A Painer-ügy rendelkezése és *obiter dicta*-ja, mind a joghatóság, mind a szerzői jog területén jelentős előrelépéseket hozott.

A joghatóság terén az ítélet elmozdulást jelent a szellemi tulajdonnal kapcsolatos ügyek joghatósági kérdésének szigorú formalista-territorialista megközelítési módjától. Ez azért is lényeges, mert az eljárások egyesítése napjainkra az egyik legvitatottabb kérdések egyikévé vált. Az országról országra történő pereskedések magas költségei miatt e problémakört gyakran az esetek Achilles sarkaként emlegetik.⁷⁶ A Bíróság – helyesbítve korábbi esetjogán – deklarálta, hogy a párhuzamos igények közötti szoros kapcsolat nem előfeltételezi, hogy az igények ugyanazon az azonos jogalapon nyugodjanak. A Brüsszel I. rendelet 6. cikk (1) bekezdésének alkalmazásakor viszont mindig mérlegelendő az alperesek közötti kapcsolat, azaz, hogy azok egymástól függetlenül jártak-e el, vagy sem, mert – többek között – ez jelzi, hogy az alperesek számára előrelátható volt annak kockázata, hogy egy másik alperes lakóhelyének bírósága előtt perelhetők-e. Összegezve a Bíróság mértéktartóan (a felek érdekeinek egyensúlyát szem előtt tartva) járt el, azaz korrigálta ugyan a korábbi formalista megközelítést a jogok azonosságát illetően, de egyben nem nyitott túl tág kaput a leendő felpereseknek az alperesek összehangolt, párhuzamos magatartásának feltételével.

Másfelől az ítélet jelentős megállapításokat tesz az európai szerzői jog továbbharmonizálása felé. Az utóbbi években a politikai és a tudományos élet egyre nagyobb figyelmet szentel az uniós szerzői jog kérdésének, azok jövőbeli szabályozásának. A tagállamok vonatkozásában az eddigi, esetenkénti jogalkotói beavatkozások csak egy korlátozott szerzői jogi harmonizációt eredményeztek. Egy további, teljesebb harmonizációnak több módja is lehetséges lenne (akár egy Szerzői Jogi Kódex is megalkotható lenne irányelvi vagy rendeleti úton), jelenleg azonban ilyen jogalkotói szándék nem jelenik meg.⁷⁷ Ennek ellenére a Bíróság proaktív módon egyfajta további (teljesebb) harmonizáció felé mozdulva cselekszik. A 2009-ben meghozott Infopaq-ügyben lefektette az eredetiség kritériumát, majd ezt folyamatosan finomítja esetjogában, pl. a fentebb tárgyalt ügyben a portréfotók és fantomképek vonatkozásában.

⁷⁶ Toshiyuki KONO: *Intellectual Property and Private International Law*. (General Report – Abbreviated version) <http://ssrn.com/abstract=1974124> [letöltve: 2013. március 4.] 16.

⁷⁷ Ld. az EU Bizottság szellemi alkotásokra vonatkozó stratégiai koncepciója (2011. 05. 24.; COM (2011) 287. végleges).

Az eset végül az OGH 2012. január 17-én hozott ítéletével zárult.⁷⁸ A joghatóság kérdésében – a fentebbieknek megfelelően – az osztrák legfelsőbb testület akként döntött, hogy az alperesek egymástól függetlenül jártak el (nem volt közöttük összehangolt, párhuzamos magatartás), ezért az egyesítés nem volt lehetséges. Ennek megfelelően az ötödrendű alperes tekintetében a fórum nem rendelkezett joghatósággal. Érdemben az OGH – az EuB ítéletében foglaltakra is hivatkozással – a korábbi döntésben megszabott méltányos összegű kártérítést biztosította a felperesnek.

⁷⁸ 4Ob104/11i www.ris.bka.gv.at [letöltve: 2013. március 4.]